

UDK 342.7

Ci423

## CILVĒKTIESĪBAS PASAULĒ UN LATVIJĀ

Inetas Ziemeles zinātniskā redakcijā

Otrais papildinātais izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 542 lpp.

Autori:

Sandra Garsvāne (3.4.1., 3.4.3.), Anhelita Kamenska (3.4.3.–3.4.6.),  
Ieva Leimane-Veldmeijere (1.1.–1.3., 1.4.1., 3.4.2., 3.4.3., 3.4.6.),  
Egils Levits (1.6., 5.3., 5.4., 7.), Mārtiņš Mīts (2.1., 2.2., 2.3.1., 3.1., 3.3.),  
Nils Muižnieks (3.4.4. a.–e., 6.), Alla Spale (8.4.),  
Ineta Tāre (2.3.2., 2.4., 2.5., 3.2.) un Ineta Ziemele (1.1.1., 1.4.2., 1.5., 3.4.1.,  
3.4.2., 4., 5.1.–5.3., 5.3.2., 5.4.–5.6., 6.5.3., 8.1.–8.3., 8.5.–8.7.)

Zinātniskā redaktore Ph.D. (*Cantab.*) Ineta Ziemele

Juridiskā redaktore Mg. iur. Signe Terihova

Darbs ir autortiesību objekts un aizsargāts ar Autortiesību likumu.

Autora tiesību pārkāpšana, jo īpaši darba pavairošana, tulkošana, izplatīšana u. tml.  
bez autora piekrišanas, ir krimināli sodāma rīcība.

- © Sandra Garsvāne, 2021
- © Anhelita Kamenska, 2021
- © Ieva Leimane-Veldmeijere, 2021
- © Egils Levits, 2021
- © Mārtiņš Mīts, 2021
- © Nils Muižnieks, 2021
- © Alla Spale, 2021
- © Ineta Tāre, 2021
- © Ineta Ziemele, 2021
- © Marina Selunska, mākslinieciskais noformējums, 2021
- © Tiesu namu aģentūra, 2021

Izdevējs: Tiesu namu aģentūra

Baldones iela 1 B, Rīga, LV-1007

tnagramatas.tna.lv; facebook.com/TNAGramatas

Tiražētājs: SIA "Jelgavas tipogrāfija"

ISBN 978-9934-508-89-9

# Saturs

<b>Priekšvārds</b> .....	13
<b>Izmantotie saīsinājumi</b> .....	17
<b>I daļa. CILVĒKTIESĪBU IDEJAS VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA</b> .....	19
<b>1. Cilvēktiesību ideja</b> .....	19
1.1. Cilvēktiesību ideja filozofu tekstos .....	19
1.1.1. Antīkais laikmets .....	19
1.1.2. Jaunie laiki un apgaismība .....	20
a) Dabisko tiesību jeb sabiedriskā līguma teorijas .....	21
b) Attīstības teorijas.....	24
1.2. Pirmie dokumenti, kas ietver cilvēktiesību idejas .....	25
1.3. Starptautiskās cilvēktiesību sistēmas aizsākumi pēc Pirmā pasaules kara .....	27
1.4. Cilvēktiesību attīstība un starptautisko standartu nostiprināšanās mūsdienu pasaules kārtībā .....	29
1.4.1. Starptautiskās organizācijas .....	29
a) Apvienoto Nāciju Organizācija .....	29
b) Reģionālās organizācijas .....	31
c) Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO).....	32
1.4.2. Kopsavilkums .....	32
1.5. Individīda statuss starptautiskajās tiesībās .....	34
1.6. Cilvēktiesību funkcijas demokrātiskā valstī.....	42
1.6.1. Cilvēktiesību subjektīvi tiesiskā funkcija.....	43
a) Cilvēktiesības kā indivīda aizsardzības tiesības pret valsti .....	43
b) Cilvēktiesības kā juridisks pamats pozitīvai prasībai pret valsti .....	44
c) Tiesības uz taisnīgu līdzdalību .....	46
d) Tiesības pret valsti uz aizsardzību no citiem indivīdiem .....	48
e) Pret citiem indivīdiem tieši vērstas tiesības.....	48

1.6.2. Cilvēktiesību objektīvi tiesiskā funkcija .....	49
a) Cilvēktiesības kā demokrātiskās iekārtas pamatvērtību atspoguļojums.....	49
b) Cilvēktiesību pašrealizācija kā valsts darbības organizācijas pamatprincips .....	49
c) Cilvēktiesības kā institucionālas garantijas .....	50

## **II daļa. CILVĒKTIESĪBAS STARPTAUTISKAJĀS TIESĪBĀS .....**

52

<b>2. Starptautisko cilvēktiesību avoti.....</b>	<b>52</b>
2.1. Starptautiskās tiesas Statūtu 38. pants.....	52
2.1.1. Starptautiskās paražas .....	55
2.1.2. Vispārējie starptautisko tiesību principi.....	56
2.1.3. Starptautiskie līgumi .....	57
2.1.4. Tiesu nolēmumi un speciālistu doktrīnas.....	60
2.1.5. Starptautisko organizāciju dokumenti.....	61
2.1.6. Citi ietekmes avoti .....	63
2.1.7. Kopsavilkums .....	64
2.2. Universālie un reģionālie pamatdokumenti.....	64
2.2.1. Starptautiskā cilvēktiesību harta .....	64
a) Vispārējā cilvēktiesību deklarācija.....	65
b) Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām.....	67
c) Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām .....	70
d) Kopsavilkums.....	73
2.3. Eiropas cilvēktiesību aizsardzības sistēma.....	74
2.3.1. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.....	74
2.3.2. Eiropas Sociālā harta.....	80
2.4. Amerikas cilvēktiesību aizsardzības sistēma.....	88
2.4.1. Amerikas Cilvēka tiesību deklarācija.....	92
2.4.2. Amerikas Cilvēktiesību konvencija .....	94
2.5. Āfrikas cilvēktiesību aizsardzības sistēma .....	95
2.5.1. Āfrikas Cilvēka un tautu tiesību harta.....	95

<b>3. Tiesību katalogs</b> .....	100
3.1. Pilsoniskās un politiskās tiesības.....	100
3.1.1. Diskriminācijas aizliegums .....	101
3.1.2. Tiesības uz dzīvību .....	103
3.1.3. Verdzības aizliegums .....	104
3.1.4. Spīdzināšanas aizliegums.....	105
3.1.5. Tiesības uz personas brīvību un drošību .....	108
3.1.6. Tiesības uz taisnīgu tiesu .....	109
3.1.7. Tiesības uz sodīšanas bez likuma nepieļaujamību .....	111
3.1.8. Tiesības uz privāto dzīvi .....	112
3.1.9. Tiesības stāties laulībā .....	114
3.1.10. Reliģijas brīvība .....	116
3.1.11. Izteiksmes jeb vārda brīvība .....	118
3.1.12. Pulcēšanās brīvība un biedrošanās brīvība.....	119
3.1.13. Tiesības uz īpašumu .....	121
3.1.14. Pārvietošanās brīvība .....	123
3.1.15. Politiskās tiesības .....	125
3.1.16. Tiesības uz pilsonību.....	127
3.2. Ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības .....	130
3.3. Solidaritātes tiesības.....	135
3.4. Atsevišķu cilvēktiesību saturs .....	143
3.4.1. Bērna tiesības .....	143
a) Bērna definīcija starptautiskajās tiesībās.....	144
b) Cilvēktiesību instrumenti, kas aizsarga bērna tiesības.....	145
c) Citi cilvēktiesību instrumenti, kas attiecas uz bērna tiesību aizsardzību .....	148
3.4.2. Sieviešu tiesības .....	149
a) Vēsturisks apskats .....	149
b) Starptautiskie sieviešu tiesību dokumenti .....	151
c) Tendences un perspektīvas sieviešu tiesību jomā.....	157
3.4.3. Slēgta tipa iestāžu iemītnieku tiesības.....	158
a) Cietumu pirmsākumi .....	161
b) Starptautiskie cilvēktiesību dokumenti par apiešanos ar ieslodzītajiem.....	161

c)	Policijas īslaicīgās aizturēšanas vietas.....	165
d)	Psihiatriskās slimnīcas.....	167
3.4.4.	Mazākumtautību tiesības .....	171
a)	Pirmsākumi .....	171
b)	Pamatprincipi .....	172
c)	Minoritāšu tiesības ANO ietvaros .....	174
d)	Minoritāšu tiesības EDSO ietvaros .....	177
e)	Minoritāšu tiesības Eiropas Padomes ietvaros .....	179
f)	Minoritāšu tiesības Eiropas Savienībā.....	182
g)	Romi.....	184
3.4.5.	LGBTI tiesības.....	186
a)	Vēsturiskā attīstība .....	186
b)	LGBTI tiesības ANO ietvaros .....	188
c)	LGBTI tiesības Eiropas Padomes ietvaros .....	191
d)	LGBTI tiesības Eiropas Savienības ietvaros .....	193
3.4.6.	Bēgļu tiesības.....	195
a)	Vēsturisks apskats .....	195
b)	Bēgļa definīcija starptautiskajos un reģionālajos dokumentos .....	196
c)	Patvēruma politika Eiropas Padomes ietvaros.....	201
d)	Patvēruma politika Eiropas Savienības ietvaros.....	203
e)	Citi dokumenti.....	208
<b>4.</b>	<b>Cilvēktiesību izmantošana. Procesuālās tiesības un mehānismi .....</b>	<b>210</b>
4.1.	Ievads .....	210
4.2.	Apvienoto Nāciju Organizācija .....	212
4.2.1.	Cilvēktiesību padome.....	216
4.2.2.	Indivīdam pieejamās līgumos noteiktās institūcijas un procedūras .....	219
a)	Cilvēktiesību komiteja.....	219
b)	Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja.....	232
c)	Spīdzināšanas izskaušanas komiteja.....	240
d)	Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja .....	243
e)	Bērnu tiesību komiteja .....	244
f)	Personu ar invaliditāti tiesību komiteja .....	251
g)	Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja .....	257
h)	Kopsavilkums.....	258

4.3. Starptautiskā Darba organizācija.....	259
4.4. Eiropas Padomes ietvaros izveidotās procedūras .....	260
4.4.1. Eiropas Cilvēktiesību tiesa.....	261
4.4.2. Kolektīvo sūdzību mehānisms Eiropas Sociālās hartas ietvaros .....	270
4.4.3. Citi Eiropas Padomes līgumi un to īstenošanas kontroles mehānismi .....	277
4.4.4. Eiropas Padomes cilvēktiesību komisārs .....	280
4.5. Eiropas Drošības un sadarbības organizācija .....	281
4.6. Eiropas mehānismi: kopsavilkums .....	284
4.7. Amerikas cilvēktiesību aizsardzības mehānisms.....	285
4.7.1. Amerikas Cilvēktiesību komisija .....	285
4.7.2. Amerikas Cilvēktiesību tiesa .....	287
<i>Judikatūra</i> .....	291
4.8. Āfrikas cilvēktiesību aizsardzības mehānisms .....	293
<i>Judikatūra</i> .....	297
<b>5. Cilvēktiesības un Eiropas Savienība .....</b>	<b>306</b>
5.1. Ievads .....	306
5.2. Indivīds kā Eiropas Savienības tiesību subjekts .....	309
5.2.1. Indivīda tiesības iekšējā tirgū.....	310
5.2.2. Indivīda kā Eiropas Savienības pilsoņa tiesības.....	312
5.2.3. Indivīds un Eiropas Savienības tiesas .....	312
5.3. Eiropas Savienības tiesības un Eiropas Cilvēktiesību konvencija .....	314
5.3.1. Eiropas Savienības cilvēktiesības kā vispārējie tiesību principi .....	317
5.3.2. Eiropas Savienības cilvēktiesību principu kritērijs – Eiropas Cilvēktiesību konvencija.....	319
5.4. Eiropas Savienības Pamattiesību harta.....	322
5.5. Eiropas Savienības pamattiesību interpretācija .....	325
5.6. Latvija Eiropas Savienībā.....	329

<b>III daļa. CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ.....</b>	<b>334</b>
6. Cilvēktiesību vēsturiskā attīstība .....	334
6.1. Ievads .....	334
6.2. Demokrātijas un cilvēktiesību izpratne parlamentārajā posmā (1918–1934).....	334
6.2.1. Politiskā līdzdalība un tiesiskas valsts izveidošana.....	334
6.2.2. Nacionālo minoritāšu tiesības .....	341
6.3. Cilvēktiesību ierobežojumi pēc autoritāra režīma nodibināšanas 1934. gadā.....	348
6.3.1. Politisko tiesību un brīvību ierobežojumi .....	348
6.3.2. Nacionālo minoritāšu tiesību ierobežojumi.....	350
6.4. Okupācijas režīmu ietekme uz cilvēktiesībām Latvijā .....	354
6.4.1. Cilvēktiesības pirmās padomju okupācijas laikā .....	354
6.4.2. Cilvēktiesības nacistu okupācijas laikā .....	356
6.4.3. Padomju vara Latvijā un cilvēktiesības no 1945. līdz 1985. gadam.....	359
a) Staļiniskais terors .....	360
b) Padomju kontroles mehānismi .....	361
c) Padomju nacionālā politika kā kontroles mehānisms.....	363
d) Padomju demokrātijas fasāde.....	365
e) Pretestība padomju varai .....	366
6.4.4. Cilvēktiesības atmodas laikā.....	368
6.5. Cilvēktiesības pēc neatkarības atjaunošanas .....	372
6.5.1. Tiesiskuma atjaunošana un politiskā līdzdalība .....	372
6.5.2. Mazākumtautību tiesības .....	377
6.5.3. Tendences un perspektīva .....	383
<b>7. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā .....</b>	<b>386</b>
7.1. Ievads .....	386
7.2. Cilvēktiesību teorētiskie pamati .....	386
7.2.1. Tiesību teorija un dogmatika.....	387
7.2.2. Vispārējā cilvēktiesību teorija un dogmatika.....	388

7.3. Cilvēktiesību subjekts un objekts.....	391
7.3.1. Cilvēktiesību subjekts.....	391
a) Fiziska persona.....	391
b) Personu grupa vai apvienība.....	393
c) Juridiska persona.....	394
aa) Privāto tiesību juridiskā persona.....	394
bb) Publisko tiesību juridiskā persona.....	396
7.3.2. Cilvēktiesību objekts.....	398
a) Valsts kā cilvēktiesību objekts.....	398
b) Privātpersona kā cilvēktiesību objekts.....	401
7.4. Cilvēktiesību konstitucionālais rangs.....	402
7.5. Cilvēktiesību tiešā piemērojamība.....	404
7.6. Cilvēktiesību kontrole tiesā.....	406
7.7. Cilvēktiesību normu interpretācija.....	411
7.7.1. Normas abstraktums un interpretācijas nepieciešamība.....	411
7.7.2. Interpretācijas pamatmetodes.....	414
a) Gramatiskā metode.....	414
b) Vēsturiskā metode.....	415
c) Sistēmiskā metode.....	416
d) Teleoloģiskā metode.....	417
e) Tiesību normu abstraktuma pakāpe un piemērojamās interpretācijas pamatmetodes.....	419
7.7.3. Interpretācijas palīgmetodes.....	421
a) Paplašinātā un sašaurinātā interpretācija.....	421
b) Konservatīvā un dinamiskā interpretācija.....	422
c) Tiesībkonformā interpretācija.....	422
d) Salīdzinošā interpretācija.....	423
7.8. Cilvēktiesību robežas.....	424
7.8.1. Cilvēktiesību normas tvērums.....	426
7.8.2. Cilvēktiesību aizskārums.....	428
7.8.3. Tiesību aizskāruma attaisnojums.....	429
a) Likums kā tiesiskais pamats.....	429
b) Leģitīms mērķis.....	431
aa) Citu cilvēku tiesību aizsardzība.....	431
bb) Demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība.....	432



cc) Sabiedrības drošība.....	432
dd) Sabiedrības labklājība.....	433
ee) Sabiedrības tikumība .....	434
c) Nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā.....	435
aa) Sociāla nepieciešamība.....	438
bb) Samērīgums .....	438
<b>8. Cilvēktiesību aizsardzības mehānismi Latvijā.....</b>	<b>441</b>
8.1. Ievads .....	441
8.2. Administratīvais process .....	444
8.3. Strīdu izskatīšana tiesā .....	446
8.3.1. Administratīvās lietas.....	448
8.3.2. Civillietas.....	449
8.3.3. Krimināllietas.....	451
8.3.4. Administratīvā pārkāpuma lietvedība .....	453
8.4. Satversmes tiesa .....	455
8.5. Bāriņtiesas.....	462
8.6. Tiesībsargs .....	463
8.7. Nevalstiskās organizācijas.....	465
<b>Izmantotie avoti.....</b>	<b>467</b>
I. Tiesību akti.....	469
II. Juridiskās prakses materiāli.....	487
III. Literatūras avoti .....	518
IV. Citi avoti.....	537
<b>Par autoriem .....</b>	<b>540</b>

## Priekšvārds

Lasītājam tiek nodots grāmatas "Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā" otrais pārstrādātais un papildinātais izdevums. 2000. gadā, kad autoru kolektīvs publicēja grāmatu, tā bija pirmā oriģināla tāda satura grāmata Latvijā un latviešu valodā. Grāmatas pirmā izdevuma veidošanā piedalījās Sandra Garsvāne, Anhelita Kamenska, Ieva Leimane-Veldmeijere, Egils Levits, Mārtiņš Mits, Nils Muižnieks, Ineta Tāre un Ineta Ziemele – autoru kolektīvs, kas pārstāvēja samērā plašu sociālo zinātņu spektru. Veidojot ievada vārdus otrajam grāmatas izdevumam, gribētos izmantot šo iespēju un vēlreiz pateikties grāmatas oriģinālversijas autoriem par toreiz ieguldīto laiku, darbu un zināšanām, radot grāmatu, kura ieņēma ļoti svarīgu vietu Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts attīstībā, jo to lasīja gan liela daļa studējošās, gan profesionālās auditorijas. Šajā grāmatā sniegtā informācija, paustās atziņas un iezīmētās kopsakarības sekmēja to, ka, veidojot mūsdienīgu tiesisko sistēmu Latvijā, viens no skatpunktiem bija cilvēktiesību aizsardzība. Tādējādi 2000. gada grāmata "Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā" ir ieņēmusi savu vietu Latvijas jaunāko laiku tiesību vēsturē, un tajā vienmēr varēs izlasīt, kā desmit gadus pēc atbrīvošanās no padomju okupācijas mēs domājam par cilvēktiesībām un kādus demokrātijas un cilvēktiesību aizsardzības mehānismus tobrīd bijām izveidojuši.

Grāmatas otro izdevumu piekrita pilnveidot un pārstrādāt šāds autoru kolektīvs: *Anhelita Kamenska, Mārtiņš Mits, Alla Spale, Ineta Tāre un Ineta Ziemele*. Šim autoru kolektīvam nebija jāsāk tukšā vietā, jo grāmatas oriģinālā versija bija un paliek pamatīga bāze. Grāmatas oriģinālā versijā bija arī vairākas sadaļas, kuras turpina veidot otrā izdevuma saturu gandrīz negrozītā veidā. Tādējādi *Egila Levita* sadaļa par cilvēktiesību teoriju un dogmatiku un *Nila Muižnieka* sadaļa par Latvijas pirmajiem soļiem cilvēktiesību regulēšanā un aizsardzībā līdz valsts neatkarības zaudēšanai 1940. gadā un uzreiz pēc neatkarības atjaunošanas prasīja tikai nelielu redakcionālu modernizāciju. Diezgan līdzīgi ir ar *Ievas Leimanes-Veldmeijeres* ideju vēstures nodaļu.

Grāmatas otrajā izdevumā cilvēktiesības turpina tikt aplūkotas pirmām kārtām kā tiesību nozare. Cilvēktiesības ir starptautisko tiesību nozare. Pamattiesības savukārt ir jēdziens, kas apzīmē cilvēkam piemītošās tiesības konstitucionālo tiesību ietvaros. Demokrātiskas tiesiskas valsts publiskās tiesības ir veidotas un attīstās tā, lai nodrošinātu plašāko iespējamo personas tiesību aizsardzību. Pamattiesību klātbūtne privāttiesiskajās attiecībās arī tiek atpazīta arvien biežāk. Kopš 2000. gada strauja nacionālo tiesību attīstība ir

notikusi Eiropas Savienības integrācijas un tās tiesību telpas paplašināšanās un padziļināšanās ietekmē. *Eiropas Savienības Pamattiesību harta* apliecina Eiropas Savienības tiesību konstitucionalizācijas virzienu. Tādējādi cilvēktiesību saturs atklājas trīs tiesību sistēmu ietvaros, kuras ir ciešā savstarpējā mijiedarbībā.

Tajā pašā laikā katram cilvēkam vienmēr būs savs viedoklis par to, kas ir cilvēka tiesības. Pasaules un mūsu reģiona prakse rāda, ka cilvēktiesību retorika var tikt lietota arī politiskajās cīņās. Grāmatas galvenais mērķis ir nemainīgs, proti, sniegt pēc iespējas visaptverošu un objektīvu skaidrojumu par cilvēktiesību jēdzienu, būtību starptautisko un nacionālo tiesību ietvarā, atsevišķu cilvēktiesību saturu un robežām, par mehānismiem, ar kuriem cilvēki var aizsargāt tiem piemītošās tiesības. Otrs grāmatas mērķis ir iezīmēt plašāko kontekstu, kādā būtu skatāmi cilvēktiesību jautājumi Latvijā. To vidū ir vēsturiski politiskais un Eiropas integrācijas aspekts.

Šāda pieeja cilvēktiesību jēdzienam ir nepieciešama vairāku iemeslu dēļ. Cilvēktiesības vēl arvien Latvijas tiesiskajā sistēmā nav pilnībā ieņēmušas tām pienākošos vietu. Tam ir vairāki iemesli. Tostarp jāmin tas, ka cilvēktiesības kā ideja, kas ir cieši saistīta ar sabiedrības attīstību, līdz ar sabiedrību turpina strauji attīstīties un prasa no juristiem un lēmumu pieņēmējiem nepārtraukti sekot līdz šai attīstībai. Notikumi pasaulē rāda, ka cilvēktiesību aizsardzība vienmēr būs aktuāla. Cilvēktiesības ir cieši saistītas ar ideju un izpratnes attīstību par to, kas ir cilvēks, kas ir sabiedrība, kā labāk to organizēt. Tādēļ cilvēktiesības nav un nevar būt arī tikai tiesību zinātnes izpētes priekšmets. Savā būtībā cilvēktiesības ir visu sociālo zinātņu izpētes priekšmets. Tās ir starpdisciplināras un dinamiskas, jo sabiedrības attīstās un mainās. Tomēr nemainīga nu jau kādu laiku ir Rietumu kultūrtelpā, kurai pieder arī Latvija, dzimusi izpratne par to, ka tiesiskums, demokrātija un cilvēktiesības ir tās trīs idejas, kas viena otru papildina, ir cieši saistītas un viena no otras neatraujamas. Cilvēka cieņa un vienvērtība mijiedarbībā ar citiem cilvēkiem vislabāk var izpausties tieši demokrātiskā tiesiskā sabiedrības pārvaldības formātā. Arī pasaules prakse rāda, ka, lai arī šī atziņa ir zināma un pat guvusi nostiprinājumu valstu konstitūcijās un starptautiskajos dokumentos, tomēr neviena sabiedrība vēl nav sasniegusi tādu savas pārvaldības modeli, kas būtu pilnīga minēto vispārējo principu realizācija praksē.

Grāmatai ir trīs daļas. Pirmajā daļā sniegts ieskats to ideju attīstībā, kuras bija svarīgas, lai cilvēce nonāktu līdz cilvēktiesību idejas konkretizācijai principa un tiesību normu formā nacionālā un pārnacionālā līmenī. Šajā daļā tiek parādītas šā jēdziena daudzās dimensijas. Līdz ar to – cilvēktiesības kā filozofijas tēma, kā konstitucionālo tiesību priekšmets un starptautisko tiesību

priekšmets – šāda secība samērā precīzi rāda šīs idejas un jēdziena vēsturiskās attīstības ceļu. Otrā daļa sniedz lasītājam ieskatu 20. gadsimtā konsolidētā cilvēktiesību pamata katalogā. Tiek analizēts šo tiesību saturs un robežas, aprakstīti arī dažādie starptautiskie un reģionālie cilvēktiesību mehānismi. Lai gan Latvija ir paveikusi ievērojamu darbu tulkojot starptautiskos cilvēktiesību dokumentus latviešu valodā, tomēr grāmatas lasītājam ir ieteicams vienmēr iepazīties ar starptautiskajiem dokumentiem kādā no to oficiālajām valodām, lai varētu precīzi noskaidrot tajos lietotos jēdzienus.

Atsevišķa nodaļa atvēlēta Eiropas Savienībai un cilvēktiesību jautājumam tajā. Eiropas reģiona norisēm, protams, ir īpaša nozīmē Latvijā. Eiropas Savienības un cilvēktiesību jautājums kopējā Eiropas cilvēktiesību arhitektūrā vēl arvien ir viens no nopietnākajiem izaicinājumiem Eiropas kontinenta nākotnes vīzijā.

Grāmatas trešā daļa ir veltīta cilvēktiesību jautājumam Latvijā. Tā aptver vēsturiskus, sociālus, politiskus un juridiskus aspektus, parādot, ka cilvēktiesību jautājumam ir jāpievērš vispusīga un nopietna uzmanība un jāmeklē objektīvi un racionāli modeļi cilvēktiesību nodrošināšanai visiem bez jebkādas diskriminācijas. Visbeidzot viens no interesantākajiem novērojumiem, pārstrādājot šo grāmatu divdesmit gadus pēc pirmā izdevuma tapšanas, ir tas, cik ļoti strauji ir nostiprinājušās starptautiskās tiesības un Latvijas tiesības, kā arī tiesību aizsardzības mehānismi, kas vērsti uz cilvēka tiesību aizsardzību. Ja cilvēktiesību ideja veidojās vairākus gadsimtus, tad tieši 20. gadsimta nogalē un 21. gadsimta sākumā ir pieredzēts vēl nebijis temps izpratnes, tiesiskā regulējuma un tiesību aizsardzības mehānismu radīšanā. Taču sajūta, ka tomēr netiekam laikam līdz, neatstāj, jo zinātnes un tehnoloģiju attīstība liek paskatīties uz cilvēka privātumu, vārda brīvību un pašu cilvēka cieņu no vēl nepierastas perspektīvas, proti, 20. gadsimtā veidotā izpratne par privātuma un publiskuma robežu mainās. Internets ir mainījis cilvēku attiecības, un tādēļ, ka internets neapstājas pie valsts robežas, arvien lielāku nozīmi iegūst valstu sadarbība jaunajos apstākļos.

Tādējādi, lai gan grāmatas otrais papildinātais un pārstrādātais izdevums ir vairāku autoru kopdarbs, tomēr grāmata saglabā viengabalainību, tā nav atsevišķu rakstu krājums. Vienlaikus katrs autors saglabā autortiesības uz savu darbu, bet grāmatas zinātniskā redaktore uzņemas atbildību par visas grāmatas viengabalainību un atbilstību jaunākajiem konceptuālajiem sasniegumiem cilvēktiesību jomā.

Būtu bijis grūti radīt šo grāmatu nedaudz ilgāk kā viena gada laikā bez Rīgas Juridiskās augstskolas un tās absolventes *Paulas Šimkuses* atbalsta

zinātniskajā pētniecībā, *Signes Terihovas* kompetentās un kritiskās acs visa manuskripta pārlasīšanā un Tiesu namu aģentūras ieguldījuma grāmatas noformēšanā pēc labākajiem juridiska satura grāmatu izdošanas standartiem.

Profesore Ph. D. (*Cantab.*) **Ineta Ziemele**  
Eiropas Savienības Tiesas tiesnese